



ВІД ДЕКЛАМАЦІЇ ДО КОМУНІКАЦІЇ

навчання молодших школярів елементарного іншомовного спілкування на основі дидактичних римованих текстів у нових навчально-методичних комплексах з німецької мови для початкової загальноосвітньої школи

У статті обґрунтовано доцільність та висвітлено розроблену методику застосування дидактичних римованих текстів у навчанні елементарного іншомовного спілкування молодших школярів у динаміці його розвитку: від квазікомунації і, зокрема, декламації на найнижчому рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності А1.1.1 до метакомунації на найвищому рівні А1.2.2. Методику продемонстровано на прикладах із нових навчально-методичних комплексів з німецької мови для учнів початкової загальноосвітньої школи.

Ключові слова: дидактичний римований текст, елементарне іншомовне спілкування, квазікомунація, протокомунація, паракомунація, метакомунація.

Паршикова Е.А. От декламации к коммуникации. Обучение младших школьников элементарному иноязычному общению на основе дидактических рифмованных текстов в новых учебно-методических комплексах по немецкому языку для начальной общеобразовательной школы

В статье обоснована целесообразность и представлена разработанная методика применения дидактических рифмованных текстов в обучении элементарному иноязычному общению младших школьников в динамике его развития: от квазикоммуникации и, в частности, декламации на низшем уровне сформированности иноязычной коммуникативной компетентности А1.1.1 до метакоммуникации на высшем уровне А1.2.2. Методику продемонстрировано на примерах из новых учебно-методических комплексов по немецкому языку для учеников начальной общеобразовательной школы.

Ключевые слова: дидактический рифмованный текст, элементарное иноязычное общение, квазикоммуникация, протокоммуникация, паракоммуникация, метакоммуникация

Parshykova O. From declamation to communication. Teaching elementary foreign language communication to primary school pupils on the ground of didactic rhymed texts in a new kit «German» for the primary comprehensive school
In the article the worked out methodology of application of the didactic rhymed texts is presented in teaching the elementary foreign language communication to primary comprehensive school pupils in the dynamics of its development from quasicommunication and, in particular, declamation at the lowest level of formation of foreign language communicative competence А1.1.1 to metacommunication – at the highest level А1.2.2. Methodology is shown on examples from the new German kit for the pupils of the primary comprehensive school.

Key words: didactic rhymed texts, elementary foreign language communication, quasi-, proto-, para-, metacommunication.

Метою навчання ІМ у початковій школі є, згідно з Програмою, формування іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) учнів на рівні А1 та, зокрема, навчання молодших школярів елементарного іншомовного спілкування (ЕІС). Під ЕІС ми розуміємо, спираючись на визначення у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, первинне іншомовне спілкування, яке задовольняє основні комунікативні потреби комунікантів за допомогою базових, найпростіших засобів, переважно засвоєних ними готових елементів мовлення [1]. До таких елементів ми відносимо окремі слова, слова-речення, словосполучення, комунікативні формули та короткі речення.

Одним із ефективних прийомів навчання ЕІС учнів початкової школи є застосування дидактичних (навчальних) римованих текстів. Дидактичний римований текст (ДРТ) – це спеціально створений або адаптований з навчальною метою автентичний римований текст іноземною мовою (ІМ), який відображає зміст і включає основні лексичні одиниці та мовленнєві зразки ситуації спілкування [1, с.274].

У практиці навчання ІМ завжди активно застосовувалися римовані тексти, передусім римування, вірші, пісні та скоромовки. Це пов'язано з тим, що застосування римованих текстів на уроках ІМ забезпечує контекстну і «компактну» подачу лексичних одиниць і мовленнєвих зразків, легке й одночасно ефективно запам'ятовування іншомовного матеріалу, а також можливість його швидкого повторення; інтенсифікує навчальний процес за рахунок хорошої декламації або проспівування тексту одночасно всіма учнями, сприяє формуванню в учнів стійких слуховимовних навичок, розвитку почуття ритму, музичного і фонематичного слуху, підвищенню мотивації вивчення ІМ, соціалізації, всебічному розвитку дітей (Аітов В. Ф., Борисова Н. Г., Bose I., Endt E., Hirschfeld U., Piepho H.-E.).

Доцільність застосування ДРТ у навчанні ЕІС учнів початкової школи обумовлена віковими психологічними особливостями молодших школярів та специфікою засвоєння ними мови. Учні початкової школи засвоюють ІМ переважно імпліцитно та імітативно, шляхом сприймання й запам'ятовування готових елементів мовлення. Домінування пам'яті дозволяє учням початкової школи запам'ятовувати матеріал

мимовільно, буквально, «на фізіологічній основі» (П. П. Блонський). У зв'язку з наочно-образним характером мислення молодших школярів, інтересом до звучання, завдяки здатності і звичці запам'ятовувати римування, ДРТ являє собою оптимальний спосіб подачі, семантизації і засвоєння нового іншомовного матеріалу у початковій школі. Рудольф Штайнер, засновник вальдорфівських шкіл, в яких ІМ успішно вивчаються з першого класу початкової школи вже більше сотні років, вважав, що у навчанні молодших школярів поетичне має превалювати над прозаїчним.

Вивчення передового досвіду застосування ДРТ у початковій школі дозволило встановити такі вимоги до їх створення: відповідність іншомовного матеріалу пізнавальним і мовленнєвим можливостям та інтересам молодших школярів, кореляція з навчальними завданнями тематичного блоку; відбір прагматично релевантних лексичних одиниць і мовленнєвих зразків та їх концентрація у досить невеликих текстах. ДРТ повинні мати просту структуру, чіткий ритм, короткі речення, бути добре ілюстрованими. Наявність якісної фонограми гарантує формування у здатних до точної імітації молодших школярів бездоганних у фонетичному смислі звукових еталонів лексичних одиниць та мовленнєвих зразків. Зміст пісень має легко інсценуватися, значення слів підкріплюватись жестами, рухами, мімікою, предметними картками для забезпечення опор. У виборі ДРТ слід зважати і на те, що особливе задоволення молодшим школярам приносить запам'ятовування текстів із простою та звучною римою, покладених на мелодії добре знайомих дитячих або народних пісень. [1, с. 275, 276].

Незважаючи на активне використання римованих текстів, особливо пісень і віршів, у практиці навчання ІМ, методика їх застосування залишається, як справедливо зазначала С. В. Гапонова, досить одноманітною. Робота з римованими текстами обмежується переважно їх заучуванням і декламуванням. Як наслідок, мовний і мовленнєвий матеріал римованих текстів не застосовується у мовленні [2, с.42].

Проблемам застосування поетичних текстів у навчанні ІМ присвячена велика кількість публікацій вітчизняних і зарубіжних учених (С. М. Броннікова, С. В. Гапонова, Т. Н. Гнілова, В. Н. Шацких, В. Gras-Ferrares, Т. Murphey та ін.). Проте питання навчання учнів початкової школи ЕІС на основі ДРТ практично не розглядалися у методичній літературі. Тому ми вважаємо актуальною *мету* статті, яка полягає у висвітленні методики застосування ДРТ у навчанні учнів початкової школи ЕІС у динаміці його розвитку (від декламації до комунікації) та її демонстрації на прикладах в нових навчально-методичних комплексах (НМК) з німецької мови.

Учні початкової школи оволодівають ІКК повільно, поступово й послідовно (Г.-Е.Піфо). Проведене

нами дослідження свідчить про те, що процес оволодіння молодшими школярами ЕІС має градуїований характер. У дослідженні були виділені проміжні рівні ІКК та відповідні їм типи ЕІС: квазікомунікація на рівні А 1.1.1, протокомунікація на рівні А 1.1.2, паракommунікація на рівні А 1.2.1 і метакомунікація на рівні А1.2.2. [1] Розглянемо характеристику й методику навчання виділених типів ЕІС учнів початкової школи за допомогою ДРТ на прикладах із нових навчально-методичних комплексів з німецької мови для початкової загальноосвітньої школи.

У процесі навчання ІМ у учнів першого класу формуються навички *квазікомунікації* (від лат. quasi – умовний, несправжній), яку ми визначаємо як тип ЕІС, що передбачає виконання молодшими школярами комунікативних завдань за допомогою рецепції, імітації або репродукції засвоєних ними елементів мовлення у незмінному вигляді. Умовність цього типу елементарної комунікації проявляється у нездатності учнів створювати власний іншомовно-мовленнєвий продукт. Цей тип спілкування можна співвіднести з предметно орієнтованим спілкуванням, в якому активність дитини щодо оволодіння рідною мовою опосередкована предметами і діями дорослого, переважно матері (О. О. Леонт'єв). У навчанні ІМ відповідні функції матері виконує учитель, який надає учням зразки мовлення та організовує предметну діяльність, що мотивує участь молодших школярів в іншомовному спілкуванні. Мовленнєва продукція учнів відрізняється, за даними австрійських фахівців А. Пельтцер-Карпф і Р. Цангл, досить високим рівнем коректності. Говоріння учнів на цьому рівні вчені характеризують як «підказане» або завчене (Н. Д. Гальскова). Розуміння іншомовних висловлювань можливе шляхом упізнавання учнями звукових / графічних образів засвоєних лексичних або мовленнєвих одиниць і здогадки на основі життєвого досвіду учнів, опор, наочності та підказок учителя. Основними завданнями учнів на рівні А1.1.1 є оволодіння звуковими, графічними й моторними образами іншомовних лексичних одиниць та мовленнєвих зразків у відповідності з комунікативним завданням, їх упізнавання у мовленнєвому потоці, імітація або виклик із пам'яті, артикуляційна та інтонаційна актуалізація відповідно до комунікативного наміру в типовій ситуації спілкування.

У навчанні квазіспілкування важливо забезпечити дійове «закріплення» готових елементів мовлення за певними комунікативними завданнями або, за словами В. Л. Скалкіна, однозначний зв'язок між висловлюванням і відповідною ситуацією. Такий зв'язок може створюватись на початку навчання ІМ за рахунок двомовних римованих текстів, як, наприклад, у підручнику з німецької мови для учнів першого класу [2, с. 8, 12]:

Познайомимося так: Привітаємося так:

- Wie heißt du? – Guten Morgen!
- Ich heiße Mark. – Guten Tag

(автор Н. Ю. Дручків)

Слід зважати на те, що учні першого класу не вміють самостійно, без спеціальної підготовки виокремлювати необхідні для виконання комунікативних завдань лексичні одиниці та мовленнєві зразки з ДРТ і застосовувати їх у мовленні, що пов'язано із синкретичністю їхнього сприйняття та егоцентричністю мислення. У зв'язку з цим потрібні спеціальні вправи на сегментацію римованих текстів і виділення певних мовленнєвих одиниць із тексту, їх семантизацію, усвідомлення як одиниць комунікації та закріплення у пам'яті за відповідними комунікативними намірами. З такою метою можна використовувати завдання на читання тексту по рядках, синтагмах, переклад окремих рядків римування вроздріб, ігри «мозаїка», «ножиці», «снігова куля», тести перехресного вибору.

Після закріплення мовленнєвих одиниць за певними комунікативними намірами учитель пропонує учням комунікативні завдання в обмеженій кількості типових ситуацій ЕІС. Так, у наведеному прикладі учитель пропонує першокласникам привітати один одного, ляльку або інших персонажів підручника, виокремивши з ДРТ необхідний мовленнєвий зразок, або познайомитися з новими друзями, іграшками тощо, згадавши рядки з двомовного римування. Після прослуховування, багаторазового повторення та декламації ДРТ хором, групами, індивідуально учням пропонується розіграти ситуацію в парах на основі вже засвоєного у процесі опрацювання римування (*Begrüße die Puppe/deinen Lehrer wie im Reim. Macht euch wie im Reim bekannt*).

Що стосується продуктивних видів мовленнєвої діяльності, то на першому рівні ІКК А1.1.1 декламація учнями ДРТ розглядається нами також у якості квазіговоріння. Декламація (від латинського *declamatio* – вправа у красномовстві або мистецтво виразного читання, у тому числі напам'ять) має важливе значення для оволодіння учнями перших класів фонетичними і лексичними навичками іншомовного спілкування, які становлять, згідно з результатами нашого дослідження, домінуючу мету першого, адаптаційного етапу навчання ІМ у початковій школі. Саме виразне, емоційно забарвлене читання з відповідними інтонацією, ритмом, наголосом сприяє адекватному розумінню текстів, а кропітке фонетичне опрацювання ДРТ – їх мимовільному запам'ятовуванню та у подальшому застосуванню учнями.

Згідно з результатами досліджень німецьких фонетистів для розуміння висловлювань важливо впізнавати їхнє ритмічне та інтонаційне оформлення, розподіл речень на ритмічні групи, а також словесний,

фразовий і логічний наголос в них (У. Гіршфельд). Для виділення важливих щодо змісту і комунікації мовних і мовленнєвих елементів (значеннєвих опорних пунктів) служать наступні фонетичні засоби: зміна висоти тону (наголошений склад може бути вищим або нижчим від ненаголошеного); зміна гучності, швидкості, тембру голосу, паузи. Учням початкової школи доцільно пояснити, що значеннєвий центр у фразі, а отже основна інформація, знаходиться, як правило, наприкінці висловлювання, на останньому акцентованому слові [4, с.22]. Фонетично коректна декламація ДРТ можлива шляхом інтенсивного хорового опрацювання тексту слідом за вчителем. Учитель ІМ у початковій школі має володіти так званим зверненням до дитини мовленням (*child directed speech*) і читати / розповідати ДРТ дуже виразно, емоційно, звернено.

У процесі навчання учнів початкової школи декламації ДРТ доцільно працювати за таким алгоритмом:

1. Учитель декламує ДРТ (бажано напам'ять), допомагає учням зрозуміти його зміст шляхом виділення голосом, паузами, інтонацією значеннєвих фразових центрів, а також за допомогою карток із відповідними зображеннями, ілюстрацій підручника, жестів, міміки, підрядкового перекладу.
2. Учитель повільно читає текст, діти повторюють за ним рухи і жести, показуючи відповідні малюнки (контроль розуміння). Учні повторюють за вчителем спочатку окремі слова з тексту, а потім цілі рядки багаторазово, імітуючи його вимову (фонетичне опрацювання).
3. Учитель пропонує дітям запам'ятати текст за допомогою різноманітних мнемотехнік: звукових асоціацій, алітерації, ритму, малюнків, рухів, жестів, міміки. Спочатку діти відтворюють з допомогою учителя слова-рими, початок і кінець тексту, а потім поступово все більші його частини.
4. Учитель декламує текст повільно, учні демонструють за допомогою предметних карток, жестів, рухів, підрядкового перекладу його розуміння.
5. Учитель спонукає декламування тексту учнями напам'ять хором, групами та індивідуально, допомагає пригадувати мовленнєві одиниці шляхом використання ілюстрацій, жестів, підрядкового перекладу тексту, римованих пар слів.

З метою тренування учнів в ЕІС на основі готових елементів мовлення із засвоєних ДРТ у НМК з німецької мови для початкової загальноосвітньої школи пропонуються дидактичні комунікативні ігри та комунікативні завдання. Продемонструємо такі вправи на прикладі з підручника для першого класу, *Stunde 3 „Wer ist das?“ Lektion 2 „Alex, Max und ich“* (ДРТ на тему «Знайомство») [3, с. 21, 22]:

1c) Hör zu und sing mit. цццццц ц цццццц ццццц ц ццццц.

Wer ist das? Wer ist das?
Das ist Alex. Das ist Max.

6. Wir spielen. цц ццццццц.

a) Karussellspiel. ццц «ццццццццц».

- Wer ist das?
- Das ist Olja.

b) Kettenspiel mit Puppen. ццц «ццццццццц» ц цццц-ццццц.

- Wer ist das? – Das ist Katja. Und wer ist das? – Das ist ...

Для практики в ЕІС доцільно моделювати реальні ситуації спілкування та предметної (ігрової) діяльності учнів, наприклад:

2. Wir spielen Blindekuh. Ми граємо в гру «Баба Куця».

- Wer ist das?
- Das ist Kolja.

Квазіписьмо грає в основному роль засобу навчання. Ми рекомендуємо списувати ДРТ з підручників у зошити, за рахунок чого учні запам'ятовують графічні образи лексичних одиниць та мовленнєвих зразків, співвідносять їх з їхнім значенням.

Що стосується рецептивних видів мовленнєвої діяльності, то розуміння іншомовних висловлювань на слух здійснюється учнями шляхом упізнання звукових (графічних) образів засвоєних елементів мовлення і здогадки на основі життєвого досвіду учнів, опор, наочності та підказок учителя (див. пункт 4 алгоритму роботи над ДРТ). Квазічитання передбачає упізнання зорових образів засвоєних усно одиниць мовлення у процесі їхнього читання після або разом з учителем (діти водять при цьому пальчиками по відповідних рядках ДРТ), а також самостійне читання-упізнання (читання ДРТ напам'ять). Квазічитання сприяє навчанню першокласників читання на основі методів цілих слів та цілих речень.

Для визначення ЕІС на рівні А1.1.2 запропоновано робочий термін «*протокомунікація*», за аналогією з відомим у психолінгвістиці поняттям протомовлення (префікс «прото» перекладається з грецької мови як первинний, початковий). Протокомунікація передбачає лексико-семантичну адаптацію учнями засвоєних ними мовленнєвих зразків до нових обставин типових ситуацій. Для незначних змін засвоєних одиниць мовлення, тобто таких, які не потребують узгодження мовних засобів, учні повинні опанувати найпростіші мовленнєві операції: скорочення, доповнення, підстановку, заміщення. Передумовою для усвідомленого оволодіння молодшими школярами цими новими операціями є здатність до сегментації мовленнєвого потоку на елементи, упізнання головних членів речення та усвідомлення їхніх функцій, розрізнення лексичних класів, можливостей їхнього заміщення і т.д. Вищезазначені здібності формуються у спеціаль-

них вправах, зокрема і до ДРТ. З метою стимулювання усвідомлення учнями операцій підстановки та заміщення у НМК для другого класу пропонуються, наприклад, такі ДРТ, як в уроці 1 „Das ist meine Hand“, Lektion 3 „Ich und meine Kleider“ [5, с.41]:

3. Reim. Римування.

Widi — widi — wand —
Das ist meine Hand.
Widi — widi — warm
Das ist mein Arm.
Widi — widi — wopf —
Das ist mein Kopf.



Слова, які вчитель, а потім і учні мають заміщувати, виділяються в римуванні курсивом. Слова для підстановки / заміщення подано в підручнику на кольорових плашках. Наведемо приклад ДРТ за темою „In der Schule“ з НМК 1 [3, с.56] та вправ до нього на підстановку/ заміщення з НМК 2[5, с.94]

- Sag mal, Mia, was du suchst?
- Ich möchte *lesen*. Wo ist das *Buch*?

4. Wo ist mein Buch? Де моя книжка?

- a) Hör zu und sprich nach.** Послухай і повтори.
— Ich möchte *lesen*. Wo ist mein *Buch*?
— Da./Da ist dein *Buch*.

malen — mein Pinsel
schreiben — mein Kuli
zählen — mein Heft

b) Spielt die Szene vor. Розіграйте сценку.

Спочатку учитель, а потім учні за вчителем і самостійно читають римування хором та індивідуально, вголос і про себе із заміщенням відповідних слів, автоматизуючи як нову мовленнєву операцію, так і лексичні одиниці.

Самостійне вправлення молодших школярів в операціях підстановки / заміщення слід починати на рівні А 1.1.2 з рецепції, наприклад: Прочитай римування на С. 151 (впр.2) та римування на дошці. Знайди відмінності.

2. Reim. Римування.

Eins, zwei, drei, vier —
Was kann das Tier?
Der Bär kann radeln.
Der Papagei kann singen.
Der Affe kann schaukeln.
Der Tiger kann springen.



Eins, zwei, drei, vier – Was kann das Tier?
Der Bär kann tanzen. Der Papagei kann singen.
Der Affe kann radeln. Der Tiger kann springen.

Потім учитель може запропонувати учням написати власне римування за аналогією, застосовуючи операцію заміщення.

Комунікативні завдання до римувань мають передбачати на рівні протокомунікації можливість використання учнями мовленнєвих одиниць ДРТ без змін або з незначними змінами за рахунок скорочення або розширення мовленнєвих одиниць, підстановки або заміщення лексичних одиниць в них, наприклад [5, с.151]:

3b)Frage deine Mitschüler. Запитай своїх однокласників.

- Wer kann radeln?
- Der Bär. / Der Bär kann radeln.
- Wer ?

Навчання операції скорочення мовленнєвої одиниці можливе також за рахунок гри в «ехо», як, наприклад, в уроці 3 „Hurra! Hurra! Der Winter ist da!“, Lektion 4 „Winterfreuden“ [5, с. 70]:

2. Wir spielen Echo. Ми граємося в гру «Відлуння».



Hurra!	<i>Echo:</i> Hurra! Hurra! Hurra!
Der Winter ist da.	<i>Echo:</i> Da! Da! Da!
Es schneit.	<i>Echo:</i> Schneit. Schneit. Schneit.
Eine schöne Jahreszeit!	<i>Echo:</i> Zeit! Zeit!

Ефективною вправою для опанування молодшими школярами операції розширення вважаємо гру «Лавина», [5, с. 70]:

3c) Lawinenspiel.

- Ich habe einen Schal.
- Ich habe einen Schal und eine Jacke.
- Ich habe einen Schal, eine Jacke und eine ...

На другому, реорганізаційному етапі навчання ІМ у початковій школі (3-ій – 4-ий класи) в учнів формуються уміння ЕІС, яке реалізується на основі так званого проміжного мовлення. Відомий у психолінгвістиці термін «проміжне мовлення» (interlanguage, Interimsprache) означає мовлення дітей, яке вони продукують на основі сформованої в них мовної системи та узагальнення мовних закономірностей. Оволодіння дітьми проміжним мовленням передбачає їх здатність сегментувати мовленнєві зразки, спочатку на рівні

речення, а потім і слова, розпізнавати граматичні ознаки, порівнювати їх, аналізувати й узагальнювати, формулювати власні, так звані «дитячі» правила. Однак ЕІС учнів 3-их та 4-их класів має ще значною мірою репродуктивний характер і здійснюється переважно за рахунок реорганізації засвоєних одиниць мовлення. У навчальному дискурсі вчитель все ще відіграє провідну роль, однак, згідно з даними досліджень австрійських психолінгвістів А. Пельтцер-Карпф і Р. Цангл [6], учні третього класу вже у змозі ініціювати іншомовне спілкування, зокрема на основі оволодіння синтаксичними закономірностями побудови питальних і наказових речень, а учні четвертого класу здатні забезпечувати зв'язність мовлення за рахунок застосування морфологічних засобів, тобто вони оволодівають наступними типами ЕІС, які ми визначаємо як паракомунікацію (рівень А 1.2.1) і метакомунікацію (А 1.2.2).

Робочий термін «паракомунікація» детермінований префіксом «пара-» грецького походження, який означає зміну, переміщення. Під паракомунікацією ми розуміємо ЕІС, в якому молодші школярі продукують висловлювання за рахунок синтаксичної реорганізації засвоєних ними готових одиниць мовлення. Учні навчаються комбінувати засвоєні лексичні одиниці та мовленнєві зразки, переміщувати їх, щоб запитати про щось, спонукати до дії, підтвердити, заперечити тощо. Для реалізації паракомунікації учні повинні усвідомлювати функції членів речення, закономірності побудови простих речень, порядок слів в них та необхідність переміщень членів речень у зв'язку зі зміною комунікативних намірів [1].

Оволодіння учнями операціями синтаксичної реорганізації забезпечують ДРТ і вправи до них у НМК 3 [7]. За допомогою ДРТ учням демонструється вживання нових синтаксичних конструкцій, наприклад окличних речень для виконання комунікативної функції спонукання до дії в уроці 2 «Lies bitte!», Lektion 1 „Wieder in der Schule“ [7, с.7]:

1. Reim.

Schreibe! Zähle! Rechne! Male!
Turne! Singe! Tanze! Spiele!
Frage auch dies und das!
Dann macht dir die Schule Spaß.

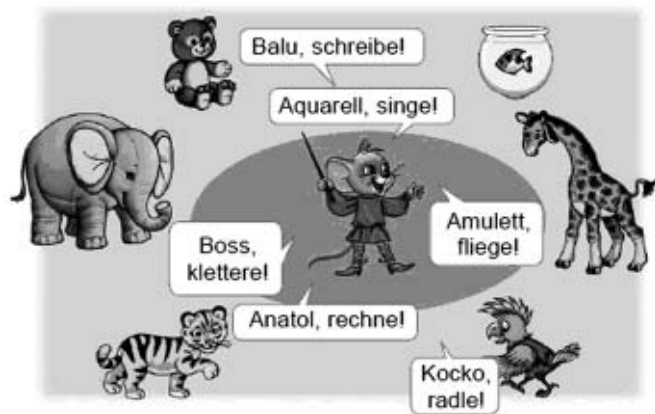
Багаторазове декламування учнями ДРТ сприяє формуванню у них динамічних стереотипів у граматиці нової мови, підсвідомому засвоєнню інтонації певних типів речень, порядку слів тощо.

Драматизація ДРТ забезпечує більш наочне навчання нових синтаксичних структур, тому одним із перших завдань до наведеного римування може бути його виразне читання / розповідання в ролях учительки та учнів з виконанням відповідних дій. Унаоч-

ненню спонукання та засобів його реалізації у мовленні сприяють також запропоновані рольові ігри, наприклад „Micki spielt Zirkusschule“ [7, с.9,10]:

4. Micki spielt Zirkusschule.

a) **Sieh das Bild an. Wem sagt Micki was? Lies vor und sage.**



З метою навчання учнів синтаксичної реорганізації необхідно пропонувати учням письмові вправи до ДРТ, які передбачають списування римування у зошити, підкреслення та аналіз відповідних граматичних явищ, а потім і трансформацію окремих синтаксичних структур. Такі вправи необхідно погоджувати з учителями української мови, оскільки з метою економії навчального часу доцільно аналізувати явища після їх вивчення на уроках рідної мови. Так, в уроці 3 „Ich habe ein Hobby“, Lektion 7 „Freizeit und Hobbys“ шляхом підкреслювання або виділення фарбами підмета, присудка і додатка у двох перших рядках ДРТ звертається увага учнів на порядок слів у реченнях, зокрема і зворотний:

Wir haben viele Hobbys
Viele Hobbys haben wir:
 Tanzen, Reisen,
 Lesen, Sammeln,
 und Basteln mit Papier [7, с.130].

У грі «Живий ланцюжок», закріпивши за учнями лексичні одиниці перших двох рядків ДРТ, можна наочно продемонструвати не тільки прямий та зворотний порядок слів у розповідних реченнях, але й виконати синтаксичну трансформацію цих речень у загальні питальні (Haben wir viele Hobbys?). За допомогою учителя можлива також морфологічна трансформація – Hast du viele Hobbys?, яка забезпечує перехід до іншомовного спілкування учнів у реальній ситуації. Розширенню можливостей спілкування сприяють наведені у підручнику вправи, наприклад [7, с.131]:

3. Ich habe ein Hobby. Was passt zusammen? Wähle aus und lies vor.

Ich sammle gern.	Mein Hobby ist Schwimmen.
Ich reise gern.	Mein Hobby ist Tanzen.
Ich lese gern.	Mein Hobby ist Sammeln.
Ich schwimme gern.	Mein Hobby ist Reisen.
Ich tanze gern.	Mein Hobby ist Lesen.
Ich singe gern.	Mein Hobby ist Malen.
Ich male gern.	Mein Hobby ist Singen.

4. Wir spielen.

a) **Kettenspiel.**

Ich habe ein Hobby. Ich sammle gern. Und du? — Ich reise gern. Und du? — Ich ...

b) **Karussellspiel.**

— Was ist dein Hobby?
 — Mein Hobby ist Reisen.

Автоматизації дій з новими синтаксичними явищами сприяють також творчі письмові вправи до ДРТ, наприклад на створення нових римувань за аналогією, як в уроці „Diese Kinder spielen Ball“, Lektion 2 „Meine Familie und meine Freunde“ [7, с.38]:

4. Reim.

a) **Hör zu und sprich nach.**

Ene — mene — minsel —
 Wo ist mein Pinsel?
 Er ist nicht hier.
 Er ist nicht da.
 Wo ist dieser Pinsel?
 Ach, da ist er ja!

Ene — mene — mifte —
 Wo sind meine Stifte?
 Sie sind nicht hier.
 Sie sind nicht da.
 Wo sind diese Stifte?
 Ach, da sind sie ja!



b) **Mach den Reim weiter. Die Tabelle hilft dir.**

er	sie	es	sie
der Pinsel	die Tasche	das Heft	die Stifte
dieser Pinsel	diese Tasche	dieses Heft	diese Stifte

У наведеній вправі увага учнів звертається на можливість заміщення лексичних одиниць одних лексичних класів іншими (наприклад іменників займенниками), а також на закінчення займенників та артиклів, що готує молодших школярів до оволодіння наступним типом ЕІС – метакомунікацією.

Робочий термін «метакомунікація» обраний нами у зв'язку з двома значеннями префікса «мета-»: зміна та проміжне положення. Під метакомунікацією ми

розуміємо елементарне іншомовне спілкування, в якому мовлення молодших школярів характеризується пошуком зв'язності та узгодженості мовленнєвих і мовних одиниць. На рівні метакомунікації учні оволодівають уміннями змінювати граматичну форму мовних одиниць і з'єднувати засвоєні лексичні одиниці та мовленнєві зразки, узгоджуючи їх між собою за рахунок усвідомленої морфологічної трансформації відповідно до комунікативного завдання. Мовлення молодших школярів на цьому рівні характеризується великою кількістю помилок. Для реалізації метакомунікації молодші школярі повинні вміти розділяти слова на морфологічні одиниці, помічати зміни форми морфем, розуміти функціональне призначення цих змін.

У навчанні ІМ метаспілкування доцільно збільшити кількість письмових вправ, оскільки зорова опора значно полегшує сегментацію мовленнєвих висловлювань, сприяє сприйняттю граматичних ознак, їхньому аналізу й узагальненню. Як і на попередніх рівнях ІКК, навчання даного типу ЕІС слід розпочинати з рецепції ДРТ і стимулювання усвідомлення учнями можливостей його морфологічної реорганізації. Корисними вправами можуть бути вправи на читання ДРТ від імені різних осіб. Так, ДРТ в уроці 6 «Wir werden im Sommer reisen», Lektion 7 „Freizeit und Hobbys“ можна запропонувати учням прочитати, а потім і розповісти від свого імені [7, с.138]: Bald kommt der Sommer, der Sommer kommt bald.

Wir werden im Sommer viel reisen. Im Juni, im Juli, im August.

Wir werden im Sommer viel reisen – mit dem Zug und mit dem Bus.

Автоматизації дій морфологічної трансформації сприяють питально-відповідні вправи до ДРТ, а також описані у Додатку до підручників дидактичні ігри. З метою навчання як мета- так і параспілкування у робочих зошитах рекомендуються завдання на ство-

рення письмових висловлювань на основі вербальних опор, якими можуть бути і ДРТ, що готує учнів також до усних монологів за темою уроку.

Таким чином, методично грамотне застосування ДРТ у навчанні ІМ учнів початкової загальноосвітньої школи може забезпечити ефективне і вмотивоване навчання молодших школярів усіх типів ЕІС: від декламації до комунікації.

Література

1. Паршикова О.О. Теоретичні основи навчання іноземної мови учнів початкової школи: дис. ... докт. пед.наук 13.00.02 / О.О.Паршикова. – К., 2010. – 408 с.
2. Гапонова С. В. Використання пісень для навчання іноземної мови у початковій школі / С.В. Гапонова // Іноземні мови. – 2005– № 3. – С. 42-43.
3. Паршикова О. О. Німецька мова : підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Паршикова О.О., Мельничук Г.М., Савченко Л.П., Сидоренко М.М., Горбач Л.В. – К.: Грамота, 2012. – 120 с.
4. Bose I. „Auf den Rhythmus kommt es an ...“ – Zur Akzentuierung und Gliederung im Deutschen / I. Bose // Die Rhythmuslokomotive. Ausspracheübungen für Kinder / hrsg. Ernst Endt und Ursula Hirschfeld. – München : Goethe-Institut, 1995. – S. 18-27.
5. Бориско Н.Ф., Сидоренко М.М., Горбач Л.В. Горбач Л.В. , Савченко Л.П., Паршикова О.О., Мельничук Г.М. Німецька мова : підруч. для 2 кл. загальноосвітн. навч. закл. – К.: Грамота, 2012. – 176 с.
6. Peltzer Karpf A. Die Dynamik des frühen Fremdsprachenerwerbs / A. Peltzer-Karpf; R. Zangl. – Tübingen : Narr, 1998. – 187 S.
7. Паршикова О.О. Німецька мова : підруч. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Паршикова О.О., Мельничук Г.М., , Савченко Л.П., Сидоренко М.М., Горбач Л.В. – К.: Грамота, 2013. – 176 с.

Отримано 20.06.2015 р.

